

Εφτά χρόνια αρπαχτή

του Ιού

Σήμερα, συμπληρώνονται 47 χρόνια από την 21η Απρίλη του 1967. Το barikat αναδημοσιεύει ένα κείμενο του Ιού, στην Ελευθεροτυπία της 25ης Ιούλη του 2010, για τα έργα και τις ημέρες της χούντας, ως μια μικρή συμβολή στην υπόθεση της μνήμης και μια σύντομη απάντηση στην ακροδεξιά προπαγάνδα που στην επταετία είδε έργα, διαφάνεια, αξιοκρατία και ανάπτυξη αλλά δεν είδε τα ξερονήσια και τους νεκρούς του Πολυτεχνείου.

Εφτά χρόνια αρπαχτή

Ο Τύπος δεν ασχολούνταν με σκάνδαλα, ούτε σκανδαλιζόταν από τις σχέσεις των κρατούντων με τους μεγιστάνες του πλούτου. Είχε έρθει άλλωστε το πλήρωμα του χρόνου για να εκπληρωθεί το Τάμα του Έθνους.

Στους έντονα αντικοινοβουλευτικούς καιρούς μας, ένα δόλιο φάντασμα πλανιέται στον αέρα: ο ισχυρισμός περί «τιμιότητας» των δικτατόρων που κατέλαβαν πραξικοπηματικά την εξουσία το 1967 για να την επιστρέψουν πριν από 36 χρόνια, σαν βρεγμένες γάτες, «στους πολιτικούς».

Πρόκειται βέβαια για μύθο, θεμελιωμένο στη μίζερη εικόνα των επιζώντων «πρωταιτίων» – αφού πρώτα έχασαν την εξουσία, στερήθηκαν όσα είχαν παράνομα καρπωθεί και υπέστησαν τις οικονομικές συνέπειες της κοινωνικής απομόνωσής τους. Ακόμη κι αυτή η εικόνα δεν αφορά, ωστόσο, παρά ελάχιστους πρωτεργάτες της δικτατορίας. Αγνοεί την οικονομική ευμάρεια πάμπολλων μεσαίων ή «πολιτικών» στελεχών της, που η νομική κατασκευή περί «στιγμιαίου αδικήματος» άφησε παντελώς ατιμώρητα ν' απολαμβάνουν τα αποκτήματά τους.

Την επιβίωση του μύθου διευκολύνει η χαώδης διαφορά του τότε με το σήμερα, όσον αφορά τη δυνατότητα δημόσιας συζήτησης για παρόμοια ζητήματα. Επί χούντας η ραδιοτηλεόραση ήταν κρατική (κι αυστηρά προπαγανδιστική), ενώ ο Τύπος περνούσε από δρακόντεια λογοκρισία. Οποιαδήποτε έρευνα ή ακόμη και νύξη για κρατικά σκάνδαλα ήταν απλά αδιανόητη. χαρακτηριστικό το κύριο άρθρο του Γιάννη Καφή στον «Ταχυδρόμο» (24.5.74), όταν η δικτατορία Ιωαννίδη δημοσιοποίησε το (παπαδοπουλικό) «σκάνδαλο των κρεάτων»:

«Δεν είναι καινούρια η υπόθεση. Μήνες ολόκληρους οι φήμες οργιάζαν. Κι όμως κανείς δεν τολμούσε. Κανείς δεν είχε το θάρρος να μεταβάλει τον ψίθυρο σε καταγγελία. Κι όσο οι φήμες απλώνονταν, αγκαλιάζοντας όλο και περισσότερους υπεύθυνους και μη, τόσο μεγάλωνε κι ο φόβος μήπως θίξουμε τα κακώς κείμενα. Ήταν μια 'συνωμοσία κραυγαλέας σιωπής', χάρη και στη δρακόντεια νομοθεσία που ρυθμίζει -και συμπιέζει- την ενάσκηση του λειτουργήματός μας».

Μετά τη Μεταπολίτευση, ο Τύπος ξεχείλισε βέβαια από πληροφορίες για σκάνδαλα της χουντικής επταετίας. Όμως αυτά θεωρούνταν τότε -και σωστά- απλές παρωνυχίδες μπροστά στα υπόλοιπα εγκλήματα της δικτατορίας.

Απολαβές και «ασυλία»

Το πρώτο πράγμα που φρόντισαν να κάνουν οι ηγέτες της χούντας, ήταν να αυγατίσουν τα εισοδήματά τους –σε σχέση όχι μόνο με τους ως τότε δημοσιοϋπαλληλικούς μισθούς τους, αλλά και με τις απολαβές της ανατραπέισης κοινοβουλευτικής «φαιλοκρατίας». Με τον Α.Ν. 5 του 1967, ο μισθός του πρωθυπουργού υπερδιπλασιάστηκε (από 23.600 σε 45.000 δρχ), των υπουργών και υφυπουργών αυξήθηκε από 22.400 σε 35.000 δρχ, ενώ θεσπίστηκαν -για πρώτη φορά- ημερήσια «εκτός έδρας» 1.000 και 850 δρχ αντίστοιχα («Πολιτικά Θέματα» 5.10.73).

Ακολούθησαν κι άλλες «τακτοποιήσεις», όπως η καταχρηστική στεγαστική αποκατάσταση «αξιωματικών διαδραματισάντων εξέχοντα ρόλον» στο πραξικόπημα με ειδική ρύθμιση του 1970 («Πολιτικά Θέματα» 8.2.75).

Οι δικτάτορες θεσμοθέτησαν τέλος τη μελλοντική ασυλία τους, με ρυθμίσεις που κάνουν τα σημερινά κουκουλώματα να μοιάζουν με παιδικό παιχνίδι. Η χουντική νομοθεσία «περί ευθύνης υπουργών» (Ν.Δ. 802 της 30.12.1970) περιείχε «μεταβατική διάταξη» (§ 48) βάσει της οποίας δίωξη υπουργού ή υφυπουργού της χούντας μπορούσε να γίνει μόνο με απόφαση των ...συναδέλφων τους. Επιπλέον, όλα τα «εγκλήματα δια τα οποία δεν ησκήθη ποινική δίωξις μέχρι της ημέρας συγκλήσεως» της μελλοντικής Βουλής, θεωρούνταν αυτομάτως παραγεγραμμένα!

Προϋπόθεση για την ατιμωρησία συνιστούσε, φυσικά, η επιτυχία της ελεγχόμενης επιστροφής στον κοινοβουλευτισμό «αλά τουρκικά». Η εξέγερση του Πολυτεχνείου τίναξε όμως το εγχείρημα στον αέρα, με αποτέλεσμα τον κάθετο θεσμικό διαχωρισμό της Μεταπολίτευσης απ' το προηγούμενο καθεστώς.

Τα μαύρα κρέατα

Το μόνο σκάνδαλο που εκκαθαρίστηκε δικαστικά επί χούντας, αποκαλύφθηκε για λόγους προπαγανδιστικής «νομιμοποίησης» της ανατροπής του Παπαδόπουλου απ' τον Ιωαννίδη. Πρόκειται για την (κυριολεκτικά δύσοσμη) «υπόθεση των κρεάτων», με βασικούς κατηγορούμενους τον πρώην υφυπουργό Εμπορίου Μιχαήλ Μπαλόπουλο και το Γεν. Διευθυντή του Υπουργείου (και διορισμένο πρόεδρο της ΑΔΕΔΥ) Ζαφείριο Παπαμιχαλόπουλο.

Το κατηγορητήριο αφορούσε ποικίλες παρανομίες, με κυριότερη τη «δωροληψία κατά συρροήν» από μεγαλεμπόρους για τη μονοπωλιακή εξασφάλιση αδειών εισαγωγής κρέατος –με αποτέλεσμα παράνομες ανατιμήσεις («καπέλα») σε βάρος των καταναλωτών. Επιμέρους πτυχή του σκανδάλου συνιστούσε η απαγόρευση διάθεσης ντόπιων ζώων, ώστε να πουληθούν τα προβληματικά κρέατα Αργεντινής που «μαύριζαν» και «δεν τάθελε ο κόσμος». Στη δίκη πρόκυψε ανάμιξη του Παττακού – αναγνώστηκε, μάλιστα, και διαταγή του (21.9.72) «όπως διατεθούν το ταχύτερον εις την κατανάλωσιν» τα επίμαχα προϊόντα.

Ο Μπαλόπουλος καταδικάστηκε σε 3,5 χρόνια φυλάκιση, ποινή που το 1976 μειώθηκε σε 14 μήνες. Δεν διώχθηκε, αντίθετα, για την επίδοση που τον έκανε ευρύτερα διάσημο: το «μπαλόσημο» που (φέρεται να) εισέπραττε ως γραμματέας του ΕΟΤ, με το παρατσούκλι «ο κύριος 10%».

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι σχετικές ημερολογιακές εγγραφές του διπλωμάτη Γεωργίου

Χέλμη, γαμπρού του Μαρκεζίνη. «Φαίνεται πως συνελήφθη ο Μπαλόπουλος, πρώην του Τουρισμού, για οικονομικά σκάνδαλα και καταδιώκεται ο Παύλου, γαμπρός του Παττακού, επίσης για οικονομικά σκάνδαλα (υπόθεσις κρεάτων)», σημειώνει στις 21.1.74, για να συμπληρώσει στις 5.2: «Για τα σκάνδαλα, πιστεύει ο Μομφεράτος ότι τίποτε δεν πρόκειται να προωθήσουν, διότι φοβούνται να έλθουν εις αντιθέσεις και, άλλωστε, δεν έχουν μάρτυρες να καταθέσουν». Με τη δημοσιοποίηση της δίωξης, εκτιμά τέλος «ότι κατά την δίκη θα προκύψουν και στοιχεία για άλλες υποθέσεις (ίσως σκάνδαλα στον τουρισμό κά)» («Ταραγμένη διετία», Αθήνα 2006, σ.123, 129 & 161).

Η «νέα φαυλοκρατία»

Η δυσοσμία δεν περιοριζόταν ωστόσο στα κρέατα. Επτά μήνες μετά το πραξικόπημα, ο εκδότης του «Ελεύθερου Κόσμου» (και κεντρικός προπαγανδιστής της χούντας) Σάββας Κωσταντόπουλος εξομολογείται γραπτά στον παλιό του πάτρωνα Κωνσταντίνο Καραμανλή: «Λυπούμαι, διότι είμαι υποχρεωμένος να μνημονεύσω και ένα άλλο εκτάκτως λυπηρόν φαινόμενον. Ενεφανίσθη και αναπτύσσεται μία νέο-φαυλοκρατία (ατομικά ρουσφέτια, προσωπικά εξυπηρετήσεις, τακτοποιήσεις συγγενών, ατομική προβολή κοκ)» («Αρχείο Καραμανλή», τ.7ος, σ.50).

Παρά τη στενή σχέση του με το καθεστώς, ο Κωσταντόπουλος διατήρησε την ίδια γνώμη μέχρι τέλους. Αναλύοντας το Δεκέμβριο του 1973 στον Καραμανλή την ανατροπή του Παπαδόπουλου, τονίζει πως «είχε υποστεί το καθεστώς και αυτός προσωπικώς ηθικήν φθοράν εις την συνείδησιν των Ενόπλων Δυνάμεων. Μεγάλην ζημίαν του έκαμε η σύζυγός του και ο ταξίαρχος Μ. Ρουφογάλης, τον οποίον είχε τοποθετήσει εις την ΚΥΠ. Εκαμαν προκλητικές ενεργείας (εντυπωσιακοί γάμοι, θορυβώδεις δεξιώσεις, δημόσιαι εμφανίσεις με μεγαλοπλουσίους, επίδειξις πλούτου κλπ). Μοιραίον ρόλον έπαιξαν και οι γαμβροί ωρισμένων παραγόντων του καθεστώτος (του κ. Σ. Παττακού και άλλων). Εδημιουργήθη μία αποπνικτική ατμόσφαιρα σκανδάλων δια την οποίαν δεν δυνάμεθα ακόμη να γνωρίζωμεν μέχρι ποίου σημείου ανταπεκρίνετο εις την πραγματικότητα. Πάντως, αντιστοιχία υπήρχε οπωσδήποτε» (όπ.π., σ.203-5).

Παρόμοια αίσθηση αναδύουν κι οι επιστολές του «γεφυροποιού» Ευάγγελου Αβέρωφ προς τον Καραμανλή: «κυκλοφορούσαι φήμαι περί μεγάλων ή μικρών σκανδάλων (δημοπρασίαι τηλεοράσεως, ΟΛΠ, σύμβασις Reynold's, βέβαιον μικρολοβιτούραι Ματθαίου και άλλα)» (14.10.68), «ανησυχία» του Παπαδόπουλου για «τα γύρω του σκάνδαλα, το ξεχαρβάλωμα της Διοικήσεως» (28.10.72).

Ίδια γεύση και στη συνομιλία του νεαρού -τότε- πολιτικού επιστήμονα Θεόδωρου Κουλουμπή με τον παλαίμαχο μεταξικό υπουργό Ασφαλείας, Κωνσταντίνο Μανιαδάκη (27.8.71): «Και για το στρατό; τον ρώτησα. Η απάντησή του ήταν να τρίψει τα δάχτυλα του δεξιού του χεριού, υπονοώντας ότι δωροδοκούνται» («Σημειώσεις ενός πανεπιστημιακού», σ.116-7).

Ειδική πτυχή της «νεοφαυλοκρατίας» αποτέλεσε η ποικιλότητα «τακτοποίηση» του συγγενικού περιβάλλοντος των δικτατόρων:

* Ο Μακαρέζος διόρισε υπουργό Γεωργίας (κι αργότερα Βορείου Ελλάδος) τον κουνιάδο του, Αλέξανδρο Ματθαίου.

* Ο Λαδάς έκανε τον ένα ξάδερφό του διοικητή της ΑΣΔΕΝ και τον άλλο Γ.Γ. Κοινωνικών

Υπηρεσιών.

* Ο γαμπρός του Παττακού Αντρέας Μειντάσης επιδόθηκε σε μπίζνες με το Δήμο Αθηναίων –από την κατασκευή του υπόγειου γκαράζ της Κλαυθμώνος μέχρι μια τεχνική μελέτη αξιοποίησης δημοτικού ακινήτου, ύψους 1.109.000 δρχ.

* Τα αδέρφια του αρχηγού βολεύτηκαν κι αυτά. Ο Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος ως στρατιωτικός ακόλουθος, Γ.Γ. του Υπ. Προεδρίας, Περιφερειακός Διοικητής Αττικής και «υπουργός παρά τω πρωθυπουργώ». Ο Χαράλαμπος Παπαδόπουλος αναρριχήθηκε αστραπιαία στην υπαλληλική ιεραρχία για να αναλάβει Γ.Γ. Δημ. Τάξεως. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα βαθμοφόρου υφισταμένου του, «μένει γνωστός σαν 'μπον φιλέ' γιατί, τυλιγμένος σε χειμωνιάτικο παλτό, τρέχει νύκτα μαζί με αξιωματικούς αστυνομίας πόλεων στα καμπαρέ σαν γκάγκστερς και τρώγουν φιλέτο» (Αλέξανδρος Δρεμπέλας, «Ο θρήνος του χωροφύλακα», Αθήνα 1998, σ.118).

Ειδική κατηγορία σκανδάλων συνιστούν οι ανεξέλεγκτες δανειοδοτήσεις «ημετέρων». Τον πρώτο καιρό μετά τη μεταπολίτευση το θέμα απασχόλησε επανειλημμένα τα ΜΜΕ, για προφανείς όμως λόγους οι σχετικές κατηγορίες ουδέποτε ερευνήθηκαν σε βάθος. Αποκαλυπτικά είναι δυο έγγραφα του τότε αρχηγού της ΚΥΠ Μιχαήλ Ρουφογάλη που αποκάλυψε ο «Ταχυδρόμος» (29.8 και 12.9.74), με το ενδοκαθεστωτικό φακέλωμα «δανείων άτινα θεωρούνται χαριστικά ή επισφαλή», καθώς και των παραγόντων που «παρενέβησαν» για τη χορήγησή τους. Το συνολικό ύψος των «χορηγηθέντων» δανείων ήταν 1.519.000.000 δρχ. και των «υπό έγκρισιν» 1.644.000.000 δρχ.

Ενδιαφέρουσα και η εμπιστευτική ενημέρωση του Χαρίλαου Χατζηγιάννη, προσωπικού φίλου του δικτάτορα, προς τον αυλάρχη του εξόριστου βασιλιά Κωνσταντίνου (25.11.70): «Αυξάνεται η επιρροή της Δέσποινας [Παπαδοπούλου], του Ρουφογάλη και του Φραγκίστα. Η Δέσποινα ανακατεύεται σε όλα και, αναμφισβήτητα, επηρεάζει τον άντρα της. Ακόμη και η κόρη της παίζει ρόλο. Μιλούν και για οικονομικά συμφέροντα. Ο Λαδάς φώναξε τον Χατζηγιάννη και του συνέστησε, φιλικά, να διαφωτίσει τον Παπαδόπουλο» (Λεωνίδα Παπάγος, «Σημειώσεις 1967-1977», Αθήνα 1999, σ.296).

Η Ντόλτσε Βίτα

Την εικόνα συμπληρώνουν, από διαφορετική οπτική γωνία, οι αναμνήσεις της Ντέλλας Ρουφογάλη, φωτομοντέλου που το 1973 παντρεύτηκε το διοικητή της ΚΥΠ: «Αρχίζω να ράβω την καινούρια μου γκαρνταρόμπα στους μετρ της ραπτικής για τους οποίους μέχρι τώρα έκανα επιδείξεις. Η ζωή μου έχει αλλάξει τελείως, το ίδιο και η συμπεριφορά όλων απέναντί μου. Μου φέρονται με έκδηλο σεβασμό και τα κοπλιμέντα τους είναι υπερβολικά. Αλλά μου αρέσει. Εγώ εξακολουθώ να φέρομαι φιλικά προς τους παλιούς γνωστούς και τους κανούριους, πλούσιους φιλοχουντικούς επιχειρηματίες που πληθαίνουν μέρα με τη μέρα μαζί με τα ραβασάκια για ρουσφέτια. Αισθάνομαι πως έχω υποχρέωση να εξυπηρετήσω τους πάντες. Ο Μιχάλης συνήθως δεν αρνείται. Γεύομαι τη δύναμη της εξουσίας, και με μαγεύει» (σ.85-6).

Στην ιδιαίτερη πατρίδα της, τη Βέροια, «έρχονται πολλοί να με δουν. Γνωστοί και άγνωστοι. Ο πατέρας μου μου δίνει πακέτο τα σημειωματάκια με τα ρουσφέτια που ζητούσαν οι γνωστοί του όλο αυτό τον καιρό και εγώ του υπόσχομαι ότι κάτι θα προσπαθήσω να κάνω». Μεταξύ των αιτημάτων που ικανοποίησε, γράφει, ήταν και η απονομή χάριτος (απ' τον Παπαδόπουλο) σ' ένα συντοπίτη της εξαγωγέα, πρώην «μεγάλο

ποδοσφαιριστή της τοπικής ομάδας», που είχε καταδικαστεί «με αποδείξεις» για κατασκοπεία υπέρ της Βουλγαρίας (σ.89).

Τους αρραβώνες του ζεύγους τίμησαν «επιλεγμένοι εξωκυβερνητικοί παράγοντες», όπως οι επιχειρηματίες Λάτσης και Κιοσέογλου. «Την επόμενη βδομάδα καινούρια δώρα, καινούριες ανθοδέσμες, φρέσκα ψάρια απ' όλα τα νησιά της Ελλάδας, κούτες με το καλύτερο χαβιάρι της Περσίας και παγωμένα καβούρια της Αλάσκας καταφθάνουν στο σπίτι. Δεν ξέρω τι να τα κάνω» (σ.88).

Στο γάμο τους, πάλι, παραβρέθηκαν «ο Παύλος Βαρδινογιάννης, ο εφοπλιστής Θεοδωρακόπουλος με το γιο του τον Τάκη, ο Κώστας Δρακόπουλος των διυλιστηρίων, ο Νίκος Ταβουλάρης των ναυπηγείων, το ζεύγος Μποδοσάκη, ο Αγγελος Κανελλόπουλος των τσιμέντων 'Τιτάν' με τη γυναίκα του, ο Τομ Πάππας, ο Γ. Λύρας, ο Γιώργος Ταβλάριος, εφοπλιστής από τη Νέα Υόρκη με τη γυναίκα του και ο Γιάννης Λάτσης με τη μεγάλη του κόρη, αφού η γυναίκα του την ίδια μέρα πάντρευε την ανηψιά της σε άλλη εκκλησία» (σ.95).

Εύγλωττη για τις στενές σχέσεις χουντικής ηγεσίας και μεγαλοκαπιταλιστών είναι η περιγραφή ενός ιδιωτικού ταξιδιού της Ντέλλας με τη Δέσποινα Παπαδοπούλου στο Παρίσι: «Μένουμε σε μεγάλες σουίτες στο Intercontinental. Ερχονται να μας επισκεφθούν με το τραίνο από τη Γενεύη ο Γιάννης Λάτσης και η σύζυγός του Εριέτα. Είναι πολύ φίλοι της Δέσποινας. [...] Πηγαίνουμε σε όλα τα καλά μαγαζιά της Φομπούρ Σεντ Ονορέ. Η Δέσποινα έχει αφεθεί στο γούστο μου. [...] Λόγω της παρατεταμένης κακοκαιρίας, πηγαίνουμε οδικώς στις Βρυξέλλες με λιμουζίνα που μας έστειλε ο Ωνάσης» (σ.87).

Οι επαφές αυτές δεν ήταν αυστηρά κοινωνικές. Λίγο μετά το Πολυτεχνείο, π.χ., το ζεύγος Ρουφογάλη τρώει στο σπίτι του με το Λάτση. Αρχηγός της ΚΥΠ κι εφοπλιστής «συζητούν για τα διύλιστήρια και τα προβλήματα που έχει». Μετά το τέλος της κουβέντας, ο δεύτερος προθυμοποιείται να συνοδεύσει τη γυναίκα του πρώτου στο Λονδίνο, για κάποιες ιατρικές εξετάσεις (σ.100).

Μια στιχομυθία του Ρουφογάλη φωτίζει, τέλος, καλύτερα την τυχοδιωκτική διαχείριση του δημόσιου πλούτου από τα ηγετικά στελέχη της χούντας:

«Ένα βράδυ ο Χρήστος Μίχαλος, τότε υπουργός, μισοαστειευόμενος, του λέει ότι τώρα που παντρεύτηκε θα πρέπει να κάνουν καμιά δουλειά να εξασφαλίσουν το μέλλον τους, γιατί ποτέ δεν ξέρεις τι γίνεται. Ο Μιχάλης, ατάραχος, του λέει να μην ανησυχεί. 'Όσο είμαστε στα πράγματα δεν μας χρειάζονται λεφτά και, αν πέσουμε, τα λεφτά δεν θα μας σώσουν'. Ξεσπάει σε γέλια. Εγώ παγώνω, μαζί μου κι ο Μίχαλος» (σ.98).

Οι συμβάσεις

Το φιλέτο των σκανδάλων της «επταετίας» υπήρξαν ωστόσο οι μεγάλες «αναπτυξιακές» συμβάσεις της περιόδου.

* Η πρώτη υπογράφηκε με την αμερικανική πολυεθνική Litton (15.5.67), για «παροχήν υπηρεσιών οργανώσεως και διεκπεραιώσεως της οικονομικής αναπτύξεως ορισμένων περιοχών εις Κρήτην και Δυτικήν Πελοπόννησον» (ΦΕΚ 1972/Α/88). Είχε προταθεί το 1966 απ' την κυβέρνηση των αποστατών (κυρίως τον Μητσοτάκη), αλλά η Βουλή δεν τόλμησε να την ψηφίσει. Η Litton θα εισέπραττε όλα τα έξοδα που έκανε «βοηθώντας» το δημόσιο (συν

κέρδος 11%) και προμήθεια 2% επί των κεφαλαίων (ή των δανείων) που θα έφερνε, θεωρητικού ύψους 800.000.000 δολαρίων. Ως «προκαταβολή», το δημόσιο της κατέβαλε 1.200.000 δολάρια.

Στην πράξη, η εταιρεία αρκέστηκε να ξεκοκκαλίζει τα ποσοστά επί των ...εξόδων της: «Το κέρδος μας είναι φυσικά δυσανάλογα μεγάλο», παραδεχόταν (στις ΗΠΑ) ο υπεύθυνος του προγράμματος, «επειδή δεν έχουμε κάνει βασική επένδυση. Η επένδυση είναι το καλό μας όνομα». Τελικά η σύμβαση λύθηκε στις 15.10.69, με καταβολή από το κράτος των δαπανών της εταιρείας -συν 11%- ακόμη και κατά την ...«περίοδο τερματισμού» (ΦΕΚ 1969/Α/268). Επίσημη δικαιολογία: «αι ελληνικά υπηρεσιαί είναι εις θέσιν να συνεχίσουν άνευ ειδικής εξωτερικής βοήθειας τας προσπάθειάς δια την ανάπτυξιν» (Βήμα, 16.10.69).

* Απίστευτα επαχθής ήταν και η σύμβαση για την κατασκευή της Εγνατίας, που ο Μακαρέζος υπέγραψε με τον αμερικανό εργολάβο Ρόμπερτ Μακντόναλντ (ΦΕΚ 1969/Α/15). Το δημόσιο έβαζε 45 απ' τα 150 εκατομμύρια δολάρια του έργου, «διευκόλυνε» τον «επενδυτή» με ομόλογα 80.000.000 κι εγγυόταν για τα δάνειά του. Το έργο θα γινόταν από έλληνες υπεργολάβους, ενώ ο «ανάδοχος» θα φρόντιζε απλώς για μελέτες και δάνεια, εισπράττοντας αμοιβή 14% επί των εξόδων (συμπεριλαμβανόμενης της δημόσιας χρηματοδότησης!) – τα 4.500.000 δολάρια «εν είδει προκαταβολής». «Εάν κατά την διάρκειαν της μελέτης ήθελεν διαπιστωθή» από τον ίδιο πως 150 εκατομμύρια δεν αρκούν, μπορούσε είτε να ψάξει γι' άλλα είτε απλά να «θεωρηθή εκτελέσας την σύμβασιν άμα τη συμπληρώσει της κατασκευής τμήματος της οδού, ούτινος η αξία ανέρχεται εις δολλ. ΗΠΑ 150.000.000» (άρθρο 1§4). Τελικά, δε βρήκε ούτε τα προβλεπόμενα κι έφυγε, αφού το δημόσιο επιβαρύνθηκε με 1 ½ δις δρχ.

* Ο ελληνοαμερικανός Τομ Πάππας ήταν ήδη παρών με το διϋλιστήριο της ESSO στη Θεσσαλονίκη, επένδυση του 1962 που είχε καταγγελθεί ως σκανδαλωδώς προνομιακή. Το Μάιο του 1972, η χούντα τον απάλλαξε από τις αντισταθμιστικές υποχρεώσεις που είχε αναλάβει, για ανέγερση έξι αγροτοβιομηχανικών μονάδων σε διάφορα σημεία της χώρας (ΦΕΚ 1972/Α/72). Του έδωσε και άδεια για τα εργοστάσια της Coca Cola, που οι κοινοβουλευτικές κυβερνήσεις δεν ενέκριναν, ως ανταγωνιστικά προς τη ντόπια παραγωγή αναψυκτικών (ΦΕΚ 1968/Α/201).

Θερμός υποστηρικτής της χούντας, ο Πάππας πρωταγωνίστησε ως γνωστόν στο «ελληνικό Γουτεργκέιτ», ανακυκλώνοντας κονδύλια της CIA για το χρηματισμό του Νίξον απ' τους δικτάτορες. Ενας προσωπάρχης του με σκανδαλώδες παρελθόν, ο Παύλος Τοτόμης, διορίστηκε το 1967 υπουργός Δημόσιας Τάξης και κατόπιν πρόεδρος της ΕΤΒΑ.

* Μητέρα όλων των μαχών υπήρξε ωστόσο το ντέρμπι των μεγιστάνων (Ωνάσης, Νιάρχος, Βαρδινογιάννης, Ανδρεάδης, Λάτσης κ.ά) για το 3ο διϋλιστήριο της χώρας. Ο Παπαδόπουλος τάχθηκε αποφασιστικά υπέρ του Ωνάση, σε βίλα του οποίου (στο Λαγονήσι) έμενε αντί συμβολικού ενοικίου, ενώ ο Μακαρέζος υπέρ του Νιάρχου. Η σύγκρουση έφτασε στα άκρα, με απόπειρες πραξικοπημάτων κι έκτακτους ανασχηματισμούς. Τελικά ο Ωνάσης τα παράτησε, ακυρώνοντας τη «μεγαλειώδη» σύμβαση που είχε υπογράψει και παίρνοντας πίσω την εγγύησή του, το 3ο διϋλιστήριο μοιράστηκε μεταξύ Ανδρεάδη και Λάτση (ΦΕΚ 1972/Α/130) κι ένα 4ο παραχωρήθηκε στο Βαρδινογιάννη (ΦΕΚ 1972/Α/181).

Μια λεπτομέρεια αυτής της τιτανομαχίας, από την εμπιστευτική ενημέρωση Χατζηγιάννη προς τον Παπάγο (25.11.70), παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον με βάση τα σημερινά δεδομένα:

«Σε άλλο υπουργικό συμβούλιο, παραβρισκόταν ο Καρδαμάκης, ο οποίος εισηγήθηκε την αγορά μηχανημάτων από τη Siemens και την AEG χωρίς διαγωνισμό, για να μπορέσει να ανταποκριθεί η ΔΕΗ στο πρόγραμμά της, που καθυστερούσε λόγω των δυσκολιών εκτέλεσης των συμφωνιών Ωνάση. Ο Παπαδόπουλος έλυσε μόνος του το θέμα, αποδεχόμενος την αγορά από τη μια εταιρεία».

Το «Τάμα του Εθνους»

Υπήρξε ίσως το χαρακτηριστικότερο σκάνδαλο της χούντας: ο τέλειος συνδυασμός της επαγγελίας μιας «Ελλάδος Ελλήνων Χριστιανών» με τη μεγαλομανία του δικτάτορα και το ξάφρισμα υπέρογκων δημόσιων κονδυλίων.

Στις 14 Δεκεμβρίου 1968 ο Παπαδόπουλος εξήγγειλε την ανέγερση ενός μνημειώδους ναού του Σωτήρος στα Τουρκοβούνια –ως εκπλήρωση, υποτίθεται, της σχετικής υπόσχεσης της Δ' Εθνοσυνέλευσης του 1829 προς το Θεό σε περίπτωση απελευθέρωσης της Ελλάδας. Σύμφωνα άλλωστε με τη χουντική προπαγάνδα, η «επανάσταση» της 21ης Απριλίου 1967 δεν ήταν παρά η άμεση συνέχεια -και ολοκλήρωση- του 1821.

Το έργο εγκρίθηκε στις 5.1.69 σε κοινή συνεδρίαση υπουργικού συμβουλίου και αρχιεπισκόπου. Για την επίβλεψή του συστήθηκε το Μάιο μια «Ανώτατη Επιτροπή» με πρόεδρο τον ίδιο τον πρωθυπουργό Γ. Παπαδόπουλο και μέλη τον αρχιεπίσκοπο Ιερώνυμο, τους υπουργούς Εσωτερικών Στ. Πατττακό, Συντονισμού Ν. Μακαρέζο, Παιδείας Θ. Παπακωνσταντίνου, Δημ. Εργων Κ. Παπαδημητρίου και τον υφυπουργό Προεδρίας Κ. Βοβολίνη. Ένα δεύτερο σώμα, το «Γνωμοδοτικό Συμβούλιο», αποτελούνταν από τον πρόεδρο της Ακαδημίας, τους πρυτάνεις του Πανεπιστημίου και του ΕΜΠ, το δήμαρχο Αθηναίων, το Γενικό Διευθυντή Αρχαιοτήτων και τον κοσμήτορα της Αρχιτεκτονικής. Στο εγχείρημα μετείχε, με άλλα λόγια, σύμπασα η ανώτατη πολιτική και πνευματική ηγεσία του καθεστώτος.

Για το είδος της προπαγάνδας που συνόδευσε την εξαγγελία, αποκαλυπτικό είναι ένα απόσπασμα από την «Ηχώ των Ενόπλων Δυνάμεων» (3.6.73): «Ο Ναός του Σωτήρος Χριστού, αφ' ενός μεν υλοποιεί την υπόσχεσιν που έδωσε το Έθνος προς τον Θεό, και αφ' ετέρου θ' αποτελέσει, μετά την οικοδόμησίν του, το τρίτο αρχιτεκτονικό οικοδόμημα των Αθηνών, μετά τον κλασικό Παρθενώνα και τον Βυζαντινό Λυκαβηττό».

Η επιστημονική κοινότητα των 1.857 ελλήνων αρχιτεκτόνων δεν φάνηκε πάντως να δείχνει τον ίδιο ενθουσιασμό. Τρεις διαδοχικοί διαγωνισμοί «προσχεδίων» και «ιδεών» μεταξύ 1970 και 1973 κατέληξαν σε φιάσκο: παρά τα τεράστια «βραβεία» που τους συνόδευαν (από 300.000 μέχρι 5.000.000 δραχμές, όταν ο μέσος μισθός του ιδιωτικού τομέα ήταν γύρω στις 4.000 δραχμές), οι προτάσεις που υποβλήθηκαν ήταν αντίστοιχα 7, 35 και 31. Τελικά και οι τρεις διαγωνισμοί κηρύχθηκαν άγονοι - μάλλον δίκαια, αν κρίνουμε από τις μακέτες που δημοσιεύθηκαν μεταδικτατορικά στο «Αντί» (30.11.74). Ακόμη κι έτσι, 3.650.000 δρχ διανεμήθηκαν σε ελάσσονες «επαίνους».

Απείρως μεγαλύτερη τέχνη επιδείχθηκε στη διασπάθιση των χρημάτων. Τον Ιούνιο του 1969 ανακοινώθηκε η σύσταση «Ειδικού Ταμείου» για την οικονομική διαχείριση του «τάματος». Σύμφωνα με τον τελικό απολογισμό του που δημοσιεύθηκε μετά την ανατροπή του Παπαδόπουλου («Εστία» 19.1.1974), το «Ταμείο» εισέπραξε συνολικά 453.300.000 δρχ: 45,5 εκατομμύρια ως επιχορήγηση απ' τον τακτικό προϋπολογισμό, 180 εκατομμύρια από

«δωρεές, εισφορές, κλπ» και 230 εκατομμύρια σε δάνεια. Ένα μέρος των «εισφορών» ήταν επίσης δημόσιο χρήμα (η Αγροτική Τράπεζα «πρόσφερε» π.χ. 10 εκατομμύρια), ενώ το υπόλοιπο προήλθε από το υστέρημα του φιλοχρίστου και φιλοθεάμονος κοινού – όπως ο συνταξιούχος δημόσιος υπάλληλος που θυσίασε στο «Τάμα» ολόκληρο το εφάπαξ του (109.455 δραχ), εισπράττοντας «τα συγχαρητήρια του πρωθυπουργού δια του υπουργού Προεδρίας» («Νέα» 31.12.68).

Σύμφωνα ωστόσο με τον ίδιο απολογισμό, το 90% των εσόδων είχε ήδη καταναλωθεί σε απαλλοτριώσεις, «δαπάνες μελετών», προπαρασκευαστικά έργα και «δαπάνες διοικήσεως και λειτουργίας»!

«Φαίνεται ότι ο Ναός του Σωτήρος, που πρόκειται να ανεγερθή πάνω στα Τουρκοβούνια, θα είναι απ' τους πιο θαυματουργούς στη χώρα μας», σχολίαζαν τις επόμενες μέρες τα «Νέα» (26.1.74). «Γιατί, πριν ακόμα κτισθή, πριν καν γίνουν τα σχέδια για την κατασκευή του, δαπανήθηκαν -λες από θαύμα- τα 406 εκατομμύρια δραχμές από τα 453 εκατομμύρια που είχαν τελικά συγκεντρωθεί. Πάντως κι οι πιο ολιγόπιστοι θαύμασαν το γεγονός ότι με εντελώς κανονικό τρόπο αναλώθηκε ολόκληρο το τεράστιο αυτό ποσό για ένα έργο του οποίου ακόμα δεν κατάφεραν οι υπεύθυνοι να έχουν ούτε το σχέδιο. [...] Αφού λεφτά δεν υπάρχουν πιά, αφού ούτε καν τα σχέδια του ναού δεν έχουν γίνει ακόμη, η υπόθεση αυτή θα πρέπει να λήξει εδώ και όλοι θα φροντίσουμε να ξεχασθή».

Πηγή: Ιός